

ԽՈՒՆԿ ԵՒ ԱՂՕԹՔ ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ներսես Արք. Ալոյեան

Ապրիլի 24-ը Յիշատակի օրն է Հայոց Մեծ Եղեռնի Ձոհերու՝ սկսած 1895-ին: Պետական մակարդակով ծրագրուած էր ամբողջ ազգի բնաջնջումը: Բանակ զօրակոչեցին բոլոր 15-45 տարեկան հայ տղամարդիկը, ապա զինաթափեցին զանոնք եւ 50-100 հոգինոց խումբերով բնաջնջեցին: Բռնագրաւուեցան հայերու սակաւաթիւ գէնքն ու զինամթերքը:

1915-ի Ապրիլ 24-ին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան 235 հայ ստաւորականներ: Ապրիլ 29-ին կալանուած հայ քաղաքական, եկեղեցական ու մշակութային գործիչներու թիւը 800-ը անցաւ: Անոնք ենթարկուեցան տանջանքներու եւ ի վերջոյ սպաննուեցան դաժանօրէն: Տանջամահ սպաննուածներու մէջ էին Սիւսմանթօն, Գրիգոր Զօհրապը, Դանիէլ Վարուժանը, Ռուբէն Սեւակը, Ռուբէն Զարդարեանը եւ շատ ուրիշներ: Չսպաննուեցաւ միայն մեծ երգահան Կոմիտաս Վարդապետ, որ սակայն աքսորի ժամանակ ականատես ըլլալով Հայ ազգի նկատմամբ կատարուած անպատմելի ու աննախընթաց բռնութիւններուն, ջարդերուն ու կոտորածներուն՝ ի վերջոյ խելագարեցաւ եւ ինկաւ հոգեբուժարան: Հայ այրերու եւ ստաւորականութեան բնաջնջումէն ետք սկսաւ անպաշտպան մնացած հայ բնակչութեան կոտորածը: Հայերը կա՛մ կը ստիպուէին ուրանալ քրիստոնէութիւնը կա՛մ սպաննուիլ դաժանօրէն: «Տեղահանութիւն» անուան տակ կը կազմակերպուէին զարհուրելի բռնագաղթեր դէպի Միջագետքի մահասարսուտ անապատները, մեծ մասամբ դէպի Տէր Զօր, եւ հոն ալ անխնայ կը կոտորուէին:

1915-1916 թուականներուն նահատակուեցաւ մէկուկէս միլիոն հայ: Թալանուեցաւ ու քանդուեցաւ 2350 եկեղեցի ու վանք: Հիմնադրուեցաւ 1500 դպրոց ու վարժարան: Հայութեան հասցուեցաւ 14,5 միլիարդ ֆրանքի նիւթական վնաս: Մահմետականացուեցան 200,000 հայեր, որոնք կ'ապրէին Հայաստանի հիւսիսը՝ Ճորոխ գետի հովիտը: Գաղթական դարձաւ եւ աշխարհով մէկ սփռուեցաւ աւելի քան մէկ միլիոն հայ: Դեռ աւելին՝ 1918-ին Երիտթուրքերու Անդրկովկաս կատարած արշաւանքի աւտեն կոտորուեցաւ եւս 500,000 հայ:

1920-1922 թուականներուն քեմալական կառավարութեան կատարած յարձակումներու, «ազգայնական շարժում» անուան տակ կատարուած կոիւներու աւտեն սպաննուեցաւ 260.000 հայ:

Այսպիսով՝ 1895-1922 թթ. փաստօրէն զոհուեցաւ 2,5 միլիոն հայութիւն:

Այս կոտորածները կը բնորոշուին որպէս ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, որ կազմակերպուած էր ՀԱՅՈՒ եւ ԲՐԻՍՏՈՆԵԱՅԻ դէմ: Պետական մակարդակով ծրագրուած էր բնաջնջել ՀԱՅԸ ա